

Gevelbeplanting geeft flatbewoners zicht op seizoensverloop

Bij de renovatie van de Bijlmermeerflats Hakfort en Huigenbos werden de gevels aan de tuinzijde voorzien van beplanting tot een hoogte van 4 m. Ontwerper Annemieke Langendoen van HollandsGroen Tuin- en Landschapsarchitecten in Amsterdam maakte het beplantingsplan.

Tekst Jacqueline van Wetten / Beeld Gerdien de Nooy en HollandsGroen

Vijftien jaar geleden deed Annemieke Langendoen al proeven met gevelbeplantingen. Voor het project in de Bijlmermeer zocht ze die oude projecten weer op om te kijken of wat ze in het verleden bedacht had, ook daadwerkelijk succesvol is gebleken. „Dan blijkt dat bepaalde plantcombinaties het in de praktijk onverwacht goed doen, of juist veel minder dan verwacht. Dat soort kennis is essentieel”, vindt Langendoen.

Een beplantingsplan maken voor gevels is niet eenvoudig. Je moet weten wat de groeikracht is van de planten die je gebruikt en hoe die groeikracht zich ontwikkelt. „Klimop staat bijvoorbeeld eerst vaak een tijdje stil in groei en begint daarna pas hard te groeien. En ook de concurrentiekracht inschatten van een plant is heel moeilijk. Veel komt neer op ervaring of toch maar proberen.”

Aandachtspunten

Voor het beplantingsplan van de gevels van de Bijlmermeerflats Hakfort en Huigenbos werd overlegd met veertig geïnteresseerde bewoners. De bewoners van beide flats wilden in de beplanting de seizoenen kunnen ervaren. De mensen van Huigenbos wensten bovendien dat de beplanting aantrekkelijk is voor vogels.

De wensen van de bewoners vulde Langendoen aan met een aantal andere aandachtspunten die van belang zijn bij de plantkeuze. Allereerst keek ze naar de bezonning van de twee gevels en gaf ze aan welke geveldelen profiteerden van de ochtend- danwel middag- of

avondzon. Omdat dicht bij de gevel de vochtvoorziening voor de planten problematisch was, werd over de gehele lengte van elke gevel (350 m) een beregeningsinstallatie aangelegd.

De bewoners wilden snel resultaat zien. Bij de plantkeuze werd daarom rekening gehouden met de verkrijgbaarheid van het sortiment en werd gekozen om minimaal eenderde deel van het gebruikte plantmateriaal in groot formaat aan te planten.

Gelet op de aanwezigheid van spelende kinderen moest de beplanting bovendien tegen een stootje kunnen. „Behalve *Clematis* zijn alle gebruikte soorten stevig”, merkt Langendoen op. „En om vandalisme tegen te gaan werd aan de onderzijde van de gevelbeplanting een heesterrand geplant. Bijkomend voordeel daarvan is dat de heesterrand tevens de minder fraaie onderkant van de gevelbeplanting aan het oog onttrekt.”

Groene basis

Met de aandachtspunten in het achterhoofd maakte Annemieke Langendoen voor de twee flatgevels een beplantingsplan. De plannen gaan beide uit van een groene basisstructuur aangevuld met bloeiende planten. „Het samenstellen van een wintergroene basis is lastig vanwege het beperkte sortiment”, legt Langendoen uit. „Er is niet veel variatie in bladvorm. Kies je voor iets met grote bladeren dan is de keuze beperkt tot grootbladige klimop, *Clematis armandii* of *Lonicera japonica* 'Halliana'. Gaat het om een plant met kleine bladeren dan kom

je al gauw uit op vuurdoorn (*Pyracantha*).”

Bij de flat Hakfort werd een groene basisstructuur aangelegd bestaande uit 30% *Hedera colchica*, een grootbladige klimop die weliswaar langzaam groeit maar in een groot vlak, volgens Langendoen, een oplichtend effect heeft. De klimop werd aangevuld met 20% *Clematis armandii*.

Bij de flat Huigenbos bestaat de groene basis uit 30% *Pyracantha*. De keuze voor een vuurdoorn met gele bessen komt voort uit de wens van de bewoners om vogels te lokken. Toegevoegd werd 20% *Lonicera japonica* 'Halliana'. „Een soort halfwintergroene kamperfoelie die niet zo luisgevoelig is en redelijk bossig blijft.”

Verlopend lint

Afhankelijk van een standplaats in de ochtend-, middag- of avondzon voegde Langendoen bloeiende planten aan de groene basis toe. In blokken worden steeds vier planten met elkaar gecombineerd, twee groene basisplanten en twee bloeiende planten. Van de twee bloeiende planten wordt per blok één bloeiende plant vervangen door een nieuwe soort. „Zo ontstaat een verlopend lint”, legt Langendoen uit. Het lint vormt een eenheid maar biedt toch variatie.

Bij Huigenbos is gekozen om het basisgroen met onder andere vuurdoorn wat meer in grotere groepen aan te planten met daartussen open plekken voor de klimmers. „Je hebt wat minder het idee van een doorlopend lint, maar je voorkomt zo wel dat vuurdoorn de klimmers verdringt.”

De bloeiende planten zijn zo gekozen

Na een jaar krijgt de gevel van Hakfort al een groene aanblik.

dat ze het verloop van de seizoenen tonen. Zo is bij de flat Hakfort bijvoorbeeld Japanse wijnbes (*Rubus phoenicolasius*) geplant aan de gevelzijde met ochtendzon (vak 7, tekening op pagina 20). De bruinrode twijgen met stekels, die eigenlijk meer haren zijn, verhullen in de winter het ijzerwerk van het klimsysteem met een rode gloed. Bewoners kunnen de eetbare vruchten vanaf half juli plukken. De Japanse wijnbes met oranje vruchten is voor het contrast in hetzelfde vak gecombineerd met een roodbloeiende roos (*Rosa* 'Symphonie').

In een ander vak is kamperfoelie (*Lonicera periclymenum* 'Serotina') toegepast (vak 4). „Vanwege de geur wilden de bewoners dat graag. Ik gebruik liever geen kamperfoelie want de plant is erg gevoelig voor luis en kan daardoor voor een deel van het jaar kaal zijn. Om een concessie te doen, heb ik de plant toch op een gedeelte van de gevel aangeplant.”

Imposant effect

Bij Huigenbos is op een plantplaats met avondzon *Wisteria* aangeplant (vak 5). De keuze voor *Wisteria*, die makkelijk 10 m lange takken maakt, is opvallend voor een gevelbeplanting van maximaal 4 m hoogte. „In eerste instantie denk je: niet doen, want je zal veel moeten snoeien. Maar omdat het gevelsysteem niet hoger gaat dan 4 m groeit *Wisteria* boven in de breedte uit en dat geeft een imposant effect met die grote, blauwe bloemtrossen.”

Vanwege de elkaar aanvullende bloeitijden is gekozen voor de combinatie *Wisteria* met *Rosa* 'New Dawn' (vak 5). Wanneer

half juni de bloemenpracht van *Wisteria* op zijn einde is, geeft 'New Dawn' een kleurspektakel aan bloemen. Later is de bloei minder, maar als de roos goed wordt verzorgd kan hij zelfs tot aan de eerste vorst bloemen tonen.

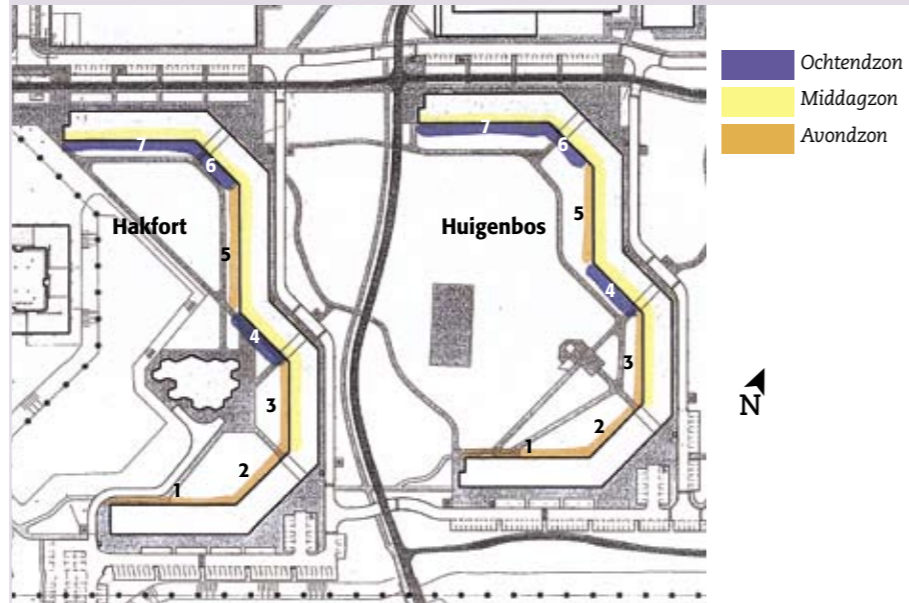
Even verderop wordt dezelfde lichtroze *Rosa* 'New Dawn' gecombineerd met *Vitis coignetiae* met rode bladeren (vak 6). De rode bladeren verkleuren in de herfst naar felrood. In een volgend vak (7) wordt de druif gecombineerd met *Parthenocissus henryana* die eveneens een mooie verkleuring toont in de herfst. Langendoen: „Die hoek is in de herfst echt knalrood. Dat trekt de aandacht.”

Parthenocissus henryana heeft minder groeikracht en is minder zelfhechtend dan *P. quinquefolia* var. *engelmannii*. „In principe zijn in dit project geen zelfhechters gebruikt. Met zelfhechtende planten loop je het gevaar dat de planten zich tussen de gevelplaten van het gebouw werken.”

Rosa filipes 'Kiftsgate', een snelle groeier die in zijn eerste jaar al een hoogte van 3 m kan bereiken, combineerde Langendoen met *Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*, een langzame maar gestage groeier (Huigenbos, vak 1).

Langendoen wijst op het contrast in bloeiwijze tussen de kleine bloem van *Rosa filipes* 'Kiftsgate' en de grote gevulde bloemige *Rosa* 'New Dawn', twee rozen die ze beide, op afstand van elkaar, toepaste op de gevel van Huigenbos. „Het grote contrast tussen die bloeiwijzen, maar ook in bloeitijd maakt de totale gevel spannend om naar te kijken. Zo kun je prachtige dingen bedenken.” ■

Hakfort	Huigenbos
Basisbeplanting	Basisbeplanting
<i>Hedera colchica</i> 'Dentata Variegata' - 30%	<i>Pyracantha</i> 'Golden Charmer' - 30%
<i>Clematis armandii</i> - 20%	<i>Lonicera japonica</i> 'Halliana' - 20%
Aanvulling per vak	Aanvulling per vak
1 <i>Akebia quinata</i> - purper - 10%	1 <i>Rosa kiftsgate</i> - crème - 30%
<i>Clematis montana</i> 'Rosea' - roze - 40%	<i>Hydrangea anomala</i> sub. <i>petiolaris</i> - crème - 20%
2 <i>Clematis montana</i> 'Rosea' - roze - 30%	2 <i>Hydrangea anomala</i> sub. <i>petiolaris</i> - crème - 20%
<i>Rosa</i> 'New Dawn' - roze - 20%	<i>Clematis alpina</i> - blauw - 30%
3 <i>Rosa</i> 'New Dawn' - roze - 20%	3 <i>Clematis alpina</i> - blauw - 30%
<i>Lonicera periclymenum</i> 'Serotina' - rood/wit - 30%	<i>Clematis tibetana</i> sub. <i>tangutica</i> - geel - 20%
4 <i>Lonicera periclymenum</i> 'Serotina' - rood/wit - 40%	4 <i>Clematis tibetana</i> sub. <i>tangutica</i> - geel - 30%
<i>Aristolochia</i> - blad - 10%	<i>Wisteria</i> - lila - 20%
5 <i>Aristolochia</i> - blad - 10%	5 <i>Wisteria</i> - lila - 10%
<i>Clematis viticella</i> - rood/blauw - 40%	<i>Rosa</i> 'New Dawn' - roze - 40%
6 <i>Clematis viticella</i> - rood/blauw - 20%	6 <i>Rosa</i> 'New Dawn' - roze - 25%
<i>Rosa symphonie</i> - rood - 30%	<i>Vitis coignetiae</i> - rood blad - 25%
7 <i>Rosa symphonie</i> - rood - 20%	7 <i>Vitis coignetiae</i> - rood blad - 20%
<i>Rubus phoenicolasius</i> - oranje vrucht - 30%	<i>Parthenocissus henryana</i> - 30%
Heesterrand	Heesterrand
1-2-3 <i>Prunus laurocerasus</i> 'Mano'	1-2-3 <i>Lonicera nitida</i> 'Maigrün'
4-5-6-7 <i>Rosa</i> 'Smarty'	4-5-6-7 <i>Rosa</i> 'Mozart'

Aandachtspunten bij toepassing van beplanting op groene gevels

Vochtwering	Groot blad of veel blad werkt het beste
Biodiversiteit	Gebruik een scala aan verschillende planten
Camouflage	Werk in ieder geval met wintergroene planten en kijk naar de omgeving
Klein onderhoudsbudget	Kies niet te snel groeiende plantsoorten of gebruik geen ramen in de gevel
Geen onderhoudsbudget	Niet doen, anders ontstaat een zeer verwaarloosd eindbeeld
Winderige plaatsen	Denk na over het onderhoud en de mogelijkheden en gevolgen
Droge plaatsen	Neem voorzorgsmaatregelen, voeg bijvoorbeeld extra beregening toe
Natte plaatsen	Stem je sortiment er op af
Graffiti	Zorg voor wintergroene beplanting of een combinatie van graffiti/beplanting
Vandalismeplekken	Gebruik robuust plantmateriaal bij aanvang, sterke en stekelige soorten
Spelende kinderen	Let op giftige planten, geen doornige beplanting toepassen
Bewoners met spinnenangst	Er blijken minder spinnen in huis voor te komen
Geluidsbuffering	Groen geeft een bufferend effect
Allergiearme omgeving	Om stof te binden en met een specifiek sortiment dat geen pollen bevat
Warme gevel	Een groene gevel geeft verkoeling in de zomer
Koude gevel	Bij gebruik van bladhoudende soorten geeft beplanting warmte in de winter
Slecht metselwerk	Geen soorten toepassen die zich hechten of negatief fototroop zijn
Lichte gevelconstructie	Geen zware klimplanten gebruiken en eerst met constructeur overleggen
Architectuurstatement	Kan alleen goed als je goede sortimentskennis hebt of inhuurt
Seizoensbeleving	Mogelijk met klim- en hangplanten, maar vooral met de begroeiende muur
Schaduwgevel	Nog voldoende mogelijkheden, zelfs sommige rozen als er wel licht komt
Op het platteland	Zorg dat de beplanting aansluit bij de landschappelijke beleving
In de geveltuin	Samen met bewoners meer privé-gevoel creëren, bepaal het streefbeeld

Sortimentsvoorkeur Langendoen

Hoewel niet volledig, „omdat ik graag een breed sortiment planten gebruik”, hierbij enkele sortimentskeuzen van Annemieke Langendoen.

<i>Rosa</i> 'Bobbie James'	Onstuimige groeier met frisgroen blad en in juni een enorme massa bloemen.
<i>Rosa</i> 'Mme Alfred Carrière'	Heerlijke geur, goede doorbloei en kan ook op een noordmuur in bloei komen, mooie bloemvorm, toe te passen in combinatie met <i>Clematis</i> , <i>Lathyrus</i> (vaste plant) of bijvoorbeeld <i>Akebia</i> .
<i>Clematis armandii</i>	Wintergroen alternatief voor de 'standaard klimop', met roodbruin uitlopend blad.
<i>Clematis alpina</i>	Vroege bloei, 'bossige groei' die een goede begeleiding en onderhoud vraagt.
<i>Clematis</i> 'Duchess of Albany'	Prachtige klokvormige rozewit gestreepte bloemen, doet het goed als klimmer (en als bodembedekker), doorbloeiend, aantrekkelijke zaadpluisbollen.
<i>Campsis</i> × <i>tagliabuana</i> 'Indian Summer'	Overweldigende trossen warmgele bloemen, aantrekkelijk blad, geschikt om een zuidelijke sfeer te creëren.
<i>Pyrus communis</i> 'Doyenné du Comice'	Een leipeer met een prachtige structuur tegen de gevel, tere bloemen in het voorjaar, stuifmeel en eetbaar fruit.
<i>Rubus phoenicolasius</i>	Eetbaar, met mooi fruit, blad en takken.
<i>Hydrangea anomala</i> subsp. <i>petiolaris</i>	Mooi als eenling op een muur met grote bloemschermen die tot in de winter aanwezig blijven.
<i>Parthenocissus henryana</i>	Geen harde groeier, prachtig blad dat aan het eind van het seizoen de gevel in vuur en vlam zet. Daardoor als solitair te gebruiken.

HollandsGroen

Annemieke Langendoen werkt sinds 1990 als ontwerper bij HollandsGroen Tuin- en Landschapsarchitecten in Amsterdam. In de loop der jaren heeft ze een schat aan kennis over beplantingen opgedaan. Maandelijks schrijft ze artikelen over de toepassing van planten op daktuinen voor onder andere de vakbladen 'Dakenraad' en 'Leven op Daken'. Ook begeleidde ze de publicatie 'Gevels in 't Groen' van de Stichting Bouwresearch (SBR). HollandsGroen wil een bemiddelaar zijn tussen natuur, cultuur en architectuur. Het maken van een leefbare (stedelijke) omgeving staat voorop. De plannen van het ontwerp bureau kenmerken zich door het gebruik van veel beplanting.

Het boekje **Gevels in 't Groen** is vanaf eind mei te bestellen via www.sbr.nl.

Clematis viticella

Clematis armandii

Vitis coignetiae met *Lonicera japonica* 'Halliana'

Prunus laurocerasus 'Mano' met *Pyracantha* 'Golden Charmer'

